

ACC. NR. M. 9906:1-8.

Landskap: Skåne Upptecknat av: H. E. Wilhelmsson
Härad: Lödra Åsbo Adress: Hvidinge
Socken: Hvidinge Berättat av _____
Uppteckningsår: 1946 Född år 1868 i Brunnby, Md. län.

Uppteckningen rör

Bröllop och bröllops seder.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

LwF. 52

Skriv endast på denna sida!

Åf äldre bröllops seder, som jag hördt omtalas, vill jag omnämna följande: När mina farföräldrar år 1831 hade bröllop skulle det ha gått till, som det brukat sedan urminnes tider på orten. Jag minns af hvad som omtalats, att färdens till kyrkan företogs, åtminstone af en del, ridande och vid hemfärdens blef det kappsridning. Det omtalades att en af systarna ej kunde följa de öfriga, utan då dessa voro framme vid bröllopsgården, var han knappast halfvägs. En visa blef vid brölloppet dikstad, der det bl. a. hette: "Han kommer vid Timmers, som julen (fogeln) han flö" (flög). Personen ifråga bodde en hemman, som hette Tulasång (Fogelräng). Brudparet hade vid festbordet, framför sig skålar fyllda af penningar. Farmor räknade att stjälpa sin skål och detta ansågs som en dåligt omen. Paret fick också, i största delen af sin lifnad, dras med ekonomiska bekymmer tills de kommo på undanlag, då det blef bättre. Farfar dog 1900 vid 95 års ålder. Brölloppet varade flera dagar. Dans förekom vid detta bröllop, i öfrigt minns jag ej mer om detsamma.

De bröllop efter 1870: talet, som jag erinrar mig, lude i det mesta frångått de gamla sederna. De flesta brudparen vigdes i brudens hem, de mindre bemedlade på pastorsexpeditionen. Då kyrkbröllop någon gång förekom följde brudgummen, bruden från vagnen in till altaret, efter bruden kom "brudamman", en äldre gift släktinge till brudgummen. Hon skulle biträda bruden; så följde lärnorna "de blomstrade löserna" och så hela öfriga folket med släktingarna närmast brudparet. Bröllopslaget kallades "brustass" och från vagnarna "stassade" man in i kyrkan. Färridare brukades allmänt på 1850: talet och någon gång i senare tider.

Wigselring brukades. I äldre tider af silver. Jag har i min ägo två stycken, en har tillhördt min mormor, en rätt hög ring, sammansatt af tre nio ringar, den andra min kusstras mormor, tunnare, bildad af tre nio ringar. Det sades att fattigare personer lånade ring eller och vid tillfället fingo använda prestens. Enklare ringar användes af många kustrar i vardagslag, ibland en s. k. gifttring af messing.

Vid festbordet placerades prästen och närmaste släktingarna närmast brudparet, ofta i ett särskildt rum - brudkammaren. Ibland fingo öfriga gäster intaga sin måltid vid s. k. "gående bord". Lommaltid anordnades dessa bord i ett i Trädgården uppslaget tält. "Fylti" (brugande) förekom för vid alla bjudningar och säkerligen öfven vid bröllof. I fråga om maträtterna hade man i min tid, helt sökt att i möjligaste mån, efterlikna högre ståndens matskick. Tidigare då "firning" förekom var det annorlunda, med hvardagsrätter såsom ärtsoppa o. d. samt en del speciella godsaker. Svans namn och sammansättning jag nu ej erinrar mig. Då musik förekom spelades under måltiderna. Brudparet uppehöll sig efter vigseln i ett särskildt rum, den öfvan nämnnda "brudkammaren". Bruket med lysningspresenter har ej förekommit här för än efter sekelskiftet. Förut var det brukligt med gåfvor på bröllofsdagen. Dessa gåfvor placerades ofta i "brudkammaren, i tvärje fall så att de föllo väl i ögonen såväl inåt som utåt. De bestodo till stör del af silfversaker, såsom skedar, skålar, kannor o. d. Vid ett

bröllopp minns jag att en farbror till brudgummen, lagt dit 10 st. speciellkudaler, blanka och fina. Tillfrigt förekom ofta böcker, alltid religiösa t. ex fina biblar, postillar, ofta i Luthers eller Norrborgs. Musik och dans förekom på många bröllop, men ej på alla, detta beroende på de religiösa strömningar, som ägde rum på 60-70-talet och som släpplade dansen som syndig.

I äldre tider skulle bl. a. kronan dansas af bruden, men senare dansade man lite hur som helst, utan några vederlägna bruka dock öppnade alltid brudgäret dansen. De bruddräkter jag minns från min barndom, voro för den burgena bondeklassen: Hvart sidendräkt samt s. k. persisk schal, som bars med smittarna ned åt ryggen. En lång hvit slöja, fastad vid kronan fullbordade dräkten. Brudkronan var alltid af myrten, hvarje flicka planterade alltid i sin tidiga ungdom en myrten i kruka, för att ha till hands vid det stora tillfälle, som hon beredde sig på. Formen på kronan kunde ju varla något, men var i allmänhet formad som en liten drottningkrona. Någon särskild brudkorsas har aldrig funnits i vår socken och ej i närliggande häller.

Krona och krans voro förenade för ungdomen, men en enka, som stod brud, bar endast krans. En kvinna som synbartigen var med barn, fick afstå båda dessa prydnader. Det skulle väckt stor indignation, ifall hon burit dem och det var nog ingen som vågade. På tal om prydnader, så brukade alla ogifta flickor, till och med vid ganska framskriden ålder, bära en massa konstgjorda blommor i håret vid bröllopp. Ibland såg hvardet ut som en stor bukett. Flickor, som skulle till bröllopp, brukade låna af andra som ej hörde till "gilleslaget" eller släkten, för att komplettera det egna förrådet! Man talade ibland om lärnor, men ofläst sade man blomstrade löser. Man kassade ogifta, manliga brölloppsgäster, för marchalkar, utan att de gjorde någon som helst tjänst dervid och voro ej heller parade till någon lärna. Lärnarna gingo i samlad flock under "brustassen" och ynglingarna blandade med öfriga. Bruden kläddes af någon, ofläst en sömmerka, i äldre tider af en "kludabinderka". Klädsevn skedde i bröllopsgården, ofläst brudens hem. Bröllopsgården fjädes och pyntades utan och

innan, som till julen eller andra högtider och så kom dertill ärepost.
En sådan uppfördes vid infarten till bröllopsgården och stundom
en vid infarten till byn då denna lag vägerlunda samlad, så
som i vår by, Länna. Dessa feortar anordnade byns ungdom och
arbetet dermed var för dem ett uppskattat nöjes tillfälle. Detta
arbete utfördes på kvällen eller natten före bröllopsdagen.
Det skulle bereda på något fel i grannsamman, ifall gårdens
folk själva får resa ärepost.

Det hufvudsakliga af ofvannästående bygger på personliga
minnen från 1870-80: talen. Numera ha kyrkbrölloppen åter
kommit i bruk, ifven om, som oflå händel, brudskaran bestå
står af brudparet och tvänne vittnen. Presterskapet vill ha
det så. Stora bröllop förekomma ifven nu, men festen hålles
oflå på ett hotell eller pensionsställe och det hela förlöper, i det he-
la taget, som hvilken annan festlighet som helst. Man söker af-
ven på landsbyggen ut så mycket som möjligt efterlikna "stora
overiden" och dess sedvänjor, så ifven i språket ("bestman").

Några kompletteringar till ovanstående. Brudgum heter här på ortsdialekten "brögeman". "Brudamman" skulle bädda brudsängen, men dermed var ej hennes uppgift slut; hon skulle om möjligt, någon gång i framtiden bära det förstfödda barnet till dopet och sedan följa den nya modren vid hennes "kyrkogång". Något som förkom vid bröllopp under den tid som jag berättar var att bråkten, ej vid brölloppet närvarande, folk, särskild ungdommen, på kvällen samlades i ofta stora skaror för att "skrika fram brudparet". Detta bruk hade här ej så gamla anor. Lantbrukaren Johan Larsson i Länna berättade att någon gång på 60-talet gifte öfverste Fock en af sina döttrar. Brölloppet hölls på Tomarp, allmogen hade i stora skaror sökt sig dit för att titta på stälen. Så med ens kommo de betjenter som åtföljde sinna herrskap till brölloppet, mer bland folket och sade: "Nu skall ni roppa fram brudparet", och så ordnade det hela med framropning och hurrarop. Efter detta blef sedan attman. Man ropade: "Brudparet fram", bruden gäncas i rad, hvarefter brudparet kom fram på trappan eller ofta i

ett fönster, efter några minuter hurrade man kraftigt. Derefter blev det kärnornas tur och sedan marchalkarnas. När det så att det dröjde med visningen, så fortsatte man att framropa till folkets önskan blev hörsammad. I min barndom och en tid framåt gick allt mycket ordentligt till, med glädligt folk-lif omkring bröllopsgården. Med tiden urartade seden allt mera. Man trampade ner utan onödiga hänsyn, bröt ner släket, kastade glänsard till gäster och ägven budbraret när det fram-trädde. Fast nog ville ingen ordentlig människa "gå och se beun". Nu har seden nästan helt blivit bortlagd. Urartningen berodde kanske på vår beprisade kultur, jämförd med gångna tiders.

Barkelungen, Svödinge, den 4 mars 1946. H. E. Wickelmsen